بۆکان له مێژوودا (٣٠٥) **ئەنوەر سوڵتانی**

کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستان

حامید گەوهەری، *"کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستان"* ، بڵاوکراوەی ئاراس، هەولێر ٢٠٠٤، ٣٣٦ لاپەڕە، کوردی

ئەوە ناوی کتێبێکە کاک حامید گەوهەری نووسیویەتی، بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٩٨ لە سوید و بۆ جاری دووهەم لە ساڵی ٢٠٠٤ لە هەولێر بڵاوی کردۆتەوە. لە خوێندنەوەی کتێبەکەدا، خاڵی سەرنج ڕاکێشی ناوەرۆکەکەی بۆمن بریتی بوون لەوانەی خوارەوە:

١. ئەوەی تا ئێستا گوترا و بیسترابێت ئەوە بووە کە دوو پیتی /ژ/ و /ک/ بگەڕێنەوە بۆ *"کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد"* یا *"کۆمەڵەی ژیانی کورد"* . نووسەر بە کەڵک وەرگرتن لە ڕاپۆرتێکی "حەسەنۆف" سەر کۆنسوولی یەکیەتی سۆڤیەت لە شاری تەورێز، کە تێیدا گوتوویەتی دوو پیتی ژ و کاف بە واتای "کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستان" ە، ناوی کتێبەکەی ناوە *"کۆمەڵەی ژیانەوەی کوردستان"* ، واتە ئەگەرێکی سێهەمی بۆ ئەو ناوە خستۆتە پێش چاو. ڕاپۆرتەکە لە ناو بەڵگەنامەکانی وەزارەتی دەرەوەی سۆڤیەتدا بووە و نەمر دۆکتۆر ئەفراسیاو هەورامی وەریگێڕاوەتە سەر کوردی و ناردوویە بۆ کاک حامید، ئەویش لە لاپەڕە ٢٩ ی کتێبەکەیدا ئاماژەی پێ کردووە.

من لە بەرانبەر ئەم بۆچوونەدا قسەیەکم نییە، بەڵام پێویستە بزانین:

یەکەم، نەمر ئەفراسیاو هەورامی لە وەرگێرانی بەڵگەنامەکەدا ئاگای لە حەساسییەتی ووشەکان بووە و بەبێ هەڵە وەریگێراون؟ دووهەم، حەسەنۆڤ مەسەلەکەی بە باشی لە قاسم ئاغای ئێلخانی زادە و مامۆستا زەبیحی – وەک سەرچاوەی ڕاپۆرتەکەی خۆی، وەرگرتووە؟

٢. نووسەر ڕچەشکێنییەکی دیکەشی کردووە کاتێ گوتوویەتی کۆمەڵەی ژێکاف لە ڕاستیدا درێژەی "کۆمەڵەی ئازادیخوازانی کوردستان" ە کە نەمران عەزیز زەندی، حوسێن زێرینگەران (فروهەر) و چەند کەسی دیکە لە ساڵی ١٣١٧ (١٩٣٨) ی زایینیدا لە مەهاباد دایانمەزراند (ل. ٢٧) ودوای هەڵوەشانەوەی ئەو حزبە، چەندکەس لە دامەزرێنەرەکانی، کۆمەڵەی ژێکافیان بنیات نا.

٣. هەروەها، وەرگێراوی کوردیی نامەی ٣١ ی ئاگۆستی ١٩٤٢ ی مۆلۆتوف وەزیری کاروباری دەرەوەی یەکیەتی سۆڤیەت بۆ سیمیرنۆف باڵوێزی سۆڤیەت لە تاران لە لاپەرە ٩٨ تا ١٠٢ ی کتێبەکەدا چاپ کراوە کە نەمر ئەفراسیاو هەورامی تەرجەمەی کردووە. گرنگی نامەکە لەوەدایە کە ڕوانگە و سیاسەتی ڕەسمی یەکیەتی سۆڤیەت بەرانبەر بە کورد دەردەخات و وەڵامێکی بەبەڵگەیە بۆ ئەوانەی وا کۆمەڵەی ژێکاف و کۆماری کوردستان (١٩٤٦) بە دەسکردی سۆڤیەت و باقرۆف دەزانن. ڕوانگەی دژەکورد و بزووتنەوەی نەتەوایەتی کورد لە نامەکەدا سەرسووڕهێنەرە. ئەوە چەند بەشی هەڵبژاردە لە نامەکەی "تاواریش" مۆلۆتۆف:

"خەباتی کوردەکانی ئێران بۆ خودموختاری و سەربەخۆیی، بەپێی ناوەرۆکە کۆمەڵایەتییەکەی، دیفاعێکی کۆنەپەرستانەی دەرەبەگی جیاوازیخوازی کوردە دژ بە سیاسەتی سانترالیزم لە ئێراندا ... سەرکردەکانی کورد زوربەیان گوێڕایەڵی دەوڵەتە جۆراوجۆرەکانی ئیمپریالیستین...و بە گوێرەی بەرژەوەندی، بە ئاسانی ئەربابەکانی خۆیان گۆڕیوە... دەبێ بە لێبڕاوییەوە لە هێڵی نادروستی خۆش و بێش کردن لەگەڵ کوردان دووری بکرێت .... کاربەدەستانمان لە ئازەربایجانی ئێران نابێ بڕوایان بە سەرۆکە کۆنەپەرست و خۆفرۆشەکانی کورد هەبێ ... دەبێ لە سەر ئازەربایجانییەکان حیساب بکەین ... دەبێ لەپێناو ئەو مەبەستەدا بە لێبڕاوی لە پشتیوانی کردنی کوردان دوورەپەرێزی بکرێ.... پشتیوانی کردن و یارمەتیدان بە کوردان لە پێناو هەوڵ و تێکۆشانیان بۆ بەدیهێنانی خودموختاری و دامەزرانی کوردستانێکی ئازاد دروست نییە..." (لل. ٩٨ تا ١٠٢).

گەلۆ هیچ بەڵگەیەکی دیکە بۆ وەڵامی نەیاران پێویستە، کاتێ خەباتی گەلەکەمان بە کلکی ئەو سیاسەتمەدارە بەقسە "ئینترناسیۆنالیست"انەوە دەبەستن و بە دارەدەستی ئەوانمان دادەنێن؟

٤. کتێبەکە لە بابەت هەندێک کەسایەتی شاری بۆکانیش زانیاری باشی تێدایە. یەک لەوان قاسم ئاغای ئێلخانی زادە (دواتر، موهتەدی) یە. قاسم ئاغا بەگوێرەی کتێبەکە، مرۆڤێکی هەڵسووڕاو بووە و لەپێناو مافی گەلی کورددا پەیوەندی بە کۆنسولیەتی سۆڤیەت لە تەورێزەوە کردووە و چۆتە سەردانی باکۆش. بەڵام کاتێ لەوان بێ هیوا بووە، ڕووی کردۆتە کۆنسولیەتی بریتانیا لە تەورێز. ئەوانە دەقی نووسراوی کتێبەکە نین و تێگەیشتنی منن لەو کەسایەتییە، کە ڕووداوەکان و هەندێک لە سەرچاوەکانیش پشت ڕاستی دەکەنەوە. بڕوانە داخوازییەکانی قاسم ئاغا لە حەسەنۆف سەرکۆنسولی سۆڤیەت لە تەورێز:
"ئێمە ئازادیی گەلی کوردمان لە یەکیەتی سۆڤیەت دەوێ.... یەکیەتی سۆڤیەت کوردەکان لەژێر باڵی خۆی بگرێت و بۆ ئازاد کردنی کوردستان یارمەتیمان بدات" (ل.٩٥).

٥. جگە لە قاسم ئاغا کە لە چەندین شوێنی کتێبەکەدا ناوی هاتووە (٢٣، ٢٩ ، ٩٤، ٩٥ و ...)، لە لیستەی ناوی ئەندامانی هەڵسووڕاوی کۆمەڵەی ژێکاف کە لە لایەن نەمر زەبیحییەوە دراوەتە کۆنسولیەتی سۆڤیەت لە تەورێز، ئەم ناوانەش دەبینرێن:

ڕەحمانی ئێلخانی زادە، بۆکان، گەنج

عەباسی حەقیقی، بۆکان، گەنج

ڕەحمانی شەرەفکەندی (هەژار)، بۆکان، گەنج

محەممەد سەعید حافیدی، کرماشان، گەنج *[لە بنەماڵەی قزڵجییەکان بوو و لە کرماشان دەژیا]*.

(ل. ٥٥)

٦. هەروەها:

عەزیزخانی کرمانج (لل. ١١٠، ١١١، ١١٢)

عەلی ئاغای سەردار ئەسعەد (عەلیار)، (ل. ١٣٠)

حاجی ڕەحمان ئاغای ئێلخانی زادە (لل. ٥٥، ٦٧) لە لاپەڕە ٦٧ دا باس لە ووتارێکی "مرۆ" لە گۆڤاری نیشتماندا کراوە. نەمر حاجی ڕەحمان ئاغای موهتەدی، لەبەر هەر هۆکارێک، دوو ناسناوی لە کۆمەڵەی ژێکاف دا هەبووە: سەرەتا "مرۆ" و پاشانیش "برای ڕاست". مامۆستا هەژار لە "بەرەو موکریان" دا دەنووسێت:

"لە مرۆ، ئاخۆ برای ڕاست ماون؟"

٧. کەسایەتییەکی دیکە، کە لەکتێبەکەدا چەندجار ناوی هاتووە، عەزیز زەندی یە.
ژیننامەیەکی عەزیز زەندی وەک یەک لە دامەزرێنەرانی کۆمەڵەی ئازادیخوازی کورد لە لاپەڕە ٣٣ تا ٣٥ ی کتێبەکەدا دەبینرێت. بەگوێرەی ژیننامەکە، زەندی لە ساڵی ١٨٩٨ ی زاییەنی لە گوندی "قالوێ زەندان" لە دایک بووە و لە ساڵی ١٩٧٢ دا لە تاران کۆچی دوایی کردووە. قالوێ زەندان گوندێکی گەورکایەتییە کە پێشتر سەر بە بۆکان بوو و ئێستا لە سەر شاری سەقزە. هەر بەو بۆنەیەوە من لەم زنجیرە ووتارەدا ناوی دوکتۆر عەزیز زەندیم هێنا، دەنا ئەوەندەی ئاگادار بم ناوبراو هەمیشە خۆی بە مەهابادی زانیوە و منیش لەسەر ئەو پێوەرە دەڕۆم.